

rovať týmito zisteniami, kritickejšie sa zamýšľať nad svojimi pedagogickými názormi a praktickými postupmi, tvorivo hľadať nové cesty. Veď celý proces humanizácie vyučovania a jeho najdôležitejšie zmeny sú predovšetkým v ich rukách.

Učiteľ a odborné poradenské služby školy

Ján Špitka, Jozef Ihnácik

Na to, aby učiteľ mohol úspešne plniť výchovno vzdelávacie ciele, nestačí, ak dosiahne zodpovedajúcu profesionalitu a integritu osobnosti. Vo svojej pedagogickej práci sa vždy bude stretávať s jednotlivcami i skupinami žiakov, ktorí prekračujú jeho profesionálne možnosti, zaberajú mu veľa času a energie a odvádzajú jeho pozornosť od plnenia základných povinností. V tomto smere sa učiteľ nezaobíde bez spolupráce a pomoci odborných poradenských služieb.

V súčasnosti máme u nás v rezorte školstva pomerne dobre rozvinutý systém výchovného poradenstva a psychologickej starostlivosti. Pokiaľ sa nám podarí vybudovať sieť školských psychológov priamo v teréne škôl a poradenských zariadení, mohli by sme byť už úplne spokojní. Tento zámer je na Slovensku obsiahnutý v návrhu Zákona SNR o školských zariadeniach, a to je dobrý predpoklad.

Systém odborných poradenských služieb školy sa nezužuje len na pomoc problémovým žiakom, ale kladie si za cieľ širokospektrálne ovplyvňovať chod školy, ovplyvňovať tvorivú pracovnú atmosféru v učiteľských kolektívoch, ako aj pomáhať učiteľom a ostatným výchovným pracovníkom zvyšovať účinnosť ich vzdelávacej a výchovnej práce.

Čo je potrebné urobiť, aby odborné poradenské služby lepšie slúžili učiteľovi, ale predovšetkým žiakom a rodičom?

V prvom rade se žiada *profesionalizovať činnosť výchovných poradcov* na školách. Pre školu sú výchovní poradcovia nepostrádateľní pomocníci pri vyhľadávaní žiakov s problémami v osobnostnom, vzdelávacom a profesionálnom vývine, pri uplatňovaní poradenských programov efektívneho učenia a zvyšovania výkonovej motivácie, programov životného plánovania, aktívneho sociálneho učenia a podobne. O preventívnej práci ani nehovoriac.

Žiaľ, výchovní poradcovia nemajú zväčša pre takúto činnosť potrebnú kvalifikáciu ani predpoklady. Ono sa to vlastne doposiaľ od nich ani nevyžadovalo. Vo väčšine prípadov sa riaditelia škôl uspokojovali s ich pedagogicko-organizátorskou a informačnou prácou pri profesionálnej orientácii a roz-

miestňování dorastu. Nečudo, ak na niektorých miestach sa v poslednej dobe vyjadrovala nespokojnosť s ich pôsobením a niekde dokonca došlo aj k zrušeniu tejto funkcie. Toto však nie je riešenie, koniec koncov na to doplatia len deti. Dôležitejšie je zabezpečiť, aby funkcia výchovného poradcu prerástla z funkcie do plnohodnotnej profesie, založenej na špecializačnom (postgraduálnom) štúdiu poradenskej pedagogiky a kvalifikácii pre výchovné poradenstvo.

Na veci nič nemení skutočnosť, že výchovný poradca časť svojho pracovného úväzku vykonáva úlohu učiteľa či vychovávateľa a časť úväzku sa venuje výchovno-poradenskej práci.

Na druhom mieste sa žiada *zvýrazniť humanistickú, sebaočistovaciu a sociálnu orientáciu školy* a podiel učiteľa na tomto úsilí. V rámci odborných poradenských služieb škole je možné pozitívnym smerom ovplyvniť profesionálny sebaobraz učiteľa, ktorý je v mnohých prípadoch značne deformovaný. Zlepšiť jeho osobnostné a sociálne vlastnosti a predpoklady, naučiť ho efektívne komunikovať s inými, aktívne žiť a pracovať.

Napriek všetkým spoločenským zmenám prežívajú v nás, a u pedagogických pracovníkov zvlášť, pozostatky totalitarizmu, direktivity, netolerancie. Povaha učiteľa nedá sa zmeniť zo dňa na deň, dokonca podľa našich poznatkov značná časť učiteľov ani nepripustí, že by mala na sebe niečo meniť. Predsa je potrebné v tomto smere vyvíjať zo strany školských správ iniciatívu a umožniť učiteľom a vychovávateľom absolvovať špecifické poradenské programy a výcviky, ktoré sú im vstave pedagogicko-psychologické poradne poskytnúť.

Do tejto oblasti patrí aj problematika udržiavania duševného zdravia učiteľa a schopnosť jeho účinnej regenerácie a relaxácie. Aj v tomto prípade odborné poradenské služby škole môžu významnou mierou napomôcť pedagogickým pracovníkom organizovaním autogenných tréningov a špecializovaných relaxačných programov, ktoré v spojitosti s individuálnym aj skupinovým poradenstvom môžu veľmi významne ovplyvniť výkonnosť a duševnú rovnováhu učiteľov i ďalších výchovných pracovníkov.

Týmto spôsobom sme začali v poslednom období intenzívne pracovať na Pedagogicko-psychologickej poradni v Košiciach (bývalej krajskej). S výchovnými poradcami stredných škôl sme zahájili systematický sociálno-psychologický výcvik zameraný na interakciu učiteľa a žiaka, na poradenskú komunikáciu medzi výchovným poradcom a klientom, na riešenie problémov a konfliktov v krízových situáciách, na problematiku asertívneho správania, na problematiku verbálnej a neverbálnej komunikácie a ďalšie. V rámci Klubu učiteľov, ktorý je súčasťou poradne v Košiciach, sme zaviedli pre vybraných pedagogických pracovníkov programy zamerané na psychoreha-

bilitáciu, autogénny tréning a iné relaxno-rehabilitačné techniky. Skúsenosti z tejto činnosti sú veľmi dobré, pedagógovia vysoko oceňujú našu pomoc a dožadujú sa rozšírenia týchto poradenských služieb. Naše súčasné kapacitné možnosti nám t. č. nedovoľujú vo väčšom rozsahu rozvinúť túto činnosť aj na ďalšie kategórie pedagogických pracovníkov.

Nakoniec chceli by sme upriamiť pozornosť na podiel odborných poradenských služieb na *rozvoji tvorivej aktivity učiteľa*. Nestačí sa totiž vychovne a poradensky zameriavať len na nadaných, talentovaných a tvorivých žiakov. Rovnakú poradenskú starostlivosť si vyžadujú aj pedagogickí pracovníci, ba malo by to byť trvalou požiadavkou zvyšovania ich profesionality a osobného rozvoja. Pritom nemyslíme iba na oblasť vzdelávania a výchovy, ale na celú filozofiu prístupu k životu a k pedagogickej práci.

Samotná demokratizácia spoločnosti je len predpokladom slobodného rozvoja tvorivosti. Na to, aby pedagóg dokázal tvorivo žiť a pracovať, potrebuje mať okrem vlastných zdrojov naporúdzi aj účinné odborné-metodické a poradenské služby.

Odborné poradenské služby školy môžu byť učiteľovi nápomocní, hlavne pri realizácii metód a programov zameraných na rozvoj sebakoncepcie, autoregulácie, tvorivého učenia, na burzy tvorivých pedagogických nápadov, na riešenie neobvyklých pedagogických situácií a problémov atď.

Donedávna od nás pedagogickí pracovníci požadovali hlavne metodiky. Čím viac metódik, tým lepšie. V spolupráci s nami až po čase pochopili, že oveľa lepšie výsledky vo výchovnej a vzdelávacej práci možno dosiahnuť, ak namiesto orientácie na metodiky, sa sústredia na zdokonaľovanie seba ako nástroja výchovy, regulácie a zmeny osobnosti žiakov. Vyžadovalo si to veľa práce pri nabúravaní zaužívaných stereotypov a prekonávania seba samých. Ale stojí to za to. Táto práca ma zmysel a perspektívu. Chceme v nej pokračovať a ďalej zdokonaľovať metódy našej poradenskej práce smerom k učiteľom a ďalším výchovným pracovníkom.

Dojde k renesanci ďalšieho vzdelávania pedagogických pracovníkov?

Václav Bartoš

Stav

Průběžné celoživotní vzdělávání pedagogických pracovníků mělo a má v naší praxi dlouhodobou, ale bohužel v posledních letech též značně zprofanova-